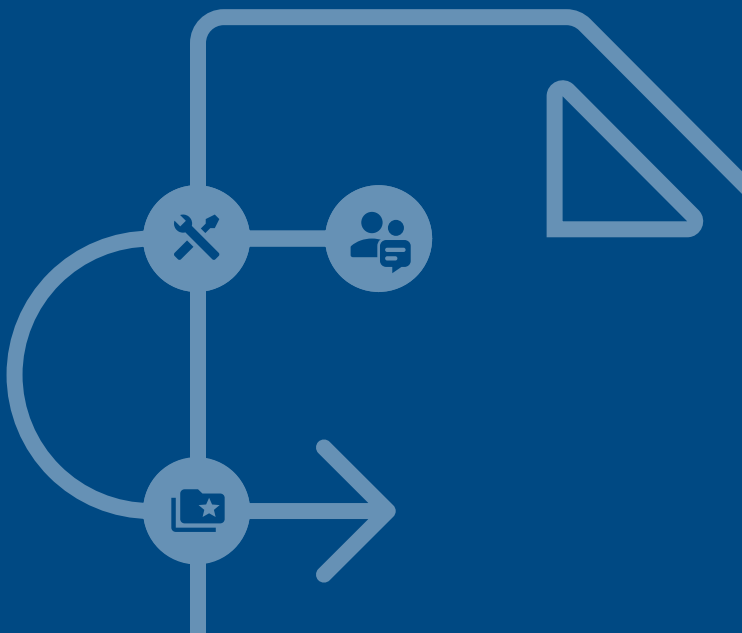

ПУТІВНИК ДОСЛІДНИЦЬКИМ ЗВІТОМ

«Сучасний стан та потреби у нових
методах навчання і навчальних матеріалах
у закладах професійної (професійно-
технічної) освіти»

В опублікованих на початку 2025 року результатах всеукраїнського ДОСЛІДЖЕННЯ, присвяченого вивченню сучасного стану та потреб у нових методах навчання і навчальних матеріалах в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, основну увагу приділено аналізу методів і форм навчання, які застосовують викладачі спеціальних дисциплін та майстри виробничого навчання у підготовці кваліфікованих робітників будівельних професій.

Нині на ринку праці спостерігається високий попит на будівельні професії. Це зумовлює підвищену увагу до якості підготовки фахівців, яка включає відповідність методів і форм навчання актуальним вимогам.

Зміна підходів до підготовки фахівців, а також підвищення затребуваності робітничих професій на ринку праці мотивують до перегляду стереотипів щодо професійної освіти. Попри те, що стереотипи непрестижності існують і досі, ДОСЛІДЖЕННЯ засвідчило початок їхнього подолання.

І хоча на сприйняття професійної освіти здобувачами (як і на її позитивне позиціонування) суттєво впливає активна позиція педагогічних працівників, – висока ефективність освітнього процесу є неможливою без зусиль з боку самих здобувачів освіти. Тому особливу увагу у звіті приділено аналізу чинників, що впливають на мотивацію всіх учасників процесу.

Як результат ДОСЛІДЖЕННЯ визначено основні досягнення та виклики у впровадженні сучасних методів навчання, а також узагальнено рекомендації учасників освітнього процесу щодо подолання наявних проблем.

ДОСЛІДЖЕННЯ було реалізовано експертною групою у складі: Ірина Лилик, Наталія Савицька, Олена Бучинська, Оксана Яшкіна в рамках проекту «Публічно-приватне партнерство для поліпшення професійної освіти в Україні», який впроваджується за підтримки Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва (Swiss Development & Cooperation), компаній ТОВ «Геберіт Трейдинг» і ТОВ «Сіка Україна», а також здійснюється Swisscontact Eastern Europe у партнерстві з Міністерством освіти і науки України.

ДОСЛІДЖЕННЯ доступне за QR-кодом 📌

У цьому путівнику представлені основні висновки ДОСЛІДЖЕННЯ, етапи роботи над ним та методологія опитування.

Під час роботи над ДОСЛІДЖЕННЯМ
проведені:

60

Глибинних інтерв'ю

Експеримент
із вивчення
користувацького
досвіду застосування
цифрових освітніх
платформ

👤 Взяли участь:

50

здобувачів
профосвіти

Всеукраїнське анкетне
опитування

👤 Взяли участь:

1 127

викладачів спеціальних
дисциплін та майстрів
виробничого навчання
ЗП(ПТ)О

2 392

здобувачі профосвіти

50

методистів
із усіх діючих НМЦ ПТО
України

**ДОСЛІДЖЕННЯ здійснювалось
у чотири етапи:**

**Кабінетне
дослідження**

**Якісне
дослідження**

(глибинні інтерв'ю)

**Кількісне
дослідження**

(всеукраїнське опитування)

**Проведення
експерименту**

**ДОСЛІДЖЕННЯ базувались на такій
класифікації засобів навчання:**

Словесні засоби

- слово викладача як вербальний засіб комунікації під час викладання

Навчальні матеріали

- підручники/ посібники
- методичні рекомендації
- моделі/ технологічні карти
- завдання для контролю знань, умінь, навичок

Технічні засоби

- приладдя, лабораторне обладнання, пристрої
- електронні засоби навчання
- комп'ютерні програми
- комп'ютерні симулятори
- інтерактивна дошка
- аудіовізуальні платформи
- цифрові навчальні платформи
- мобільні застосунки

За результатами проведених ДОСЛІДЖЕНЬ зроблені такі висновки:

Педагогічні працівники володіють різними методами навчання; зазвичай поєднують декілька методів для досягнення педагогічної цілі.

Найпоширенішими у професійній освіті виявились традиційні методи і форми навчання.

Для формування теоретичних знань

викладачі спеціальних дисциплін найчастіше застосовують:

наочні
методи

метод
дискусії

метод мозкового
штурму

метод інтерактивних
занять

Для формування вмінь і навичок трудової діяльності

майстри виробничого навчання переважно використовують:

метод трудових
прийомів

метод
демонстрації

метод аналізу власної
практики

Найефективнішими методами

викладачі спеціальних дисциплін і майстри виробничого навчання вважають:

метод
демонстрації

метод аналізу власної
практики

традиційні методи
і форми навчання

Схожу оцінку дали й здобувачі освіти.

Найефективнішими для навчання

вони визначили:

метод
моделювання
ситуацій

традиційні
методи і форми
навчання

метод трудових прийомів
та метод аналізу власної
практики

ДОСЛІДЖЕННЯ показало, що думка педагогів щодо ефективності методу навчання не означає його частішого використання. Зокрема, кожен другий викладач і кожен третій майстер виробничого навчання вважає ефективним метод «перевернутого класу», але кожен четвертий викладач та кожен третій майстер виробничого навчання не використовує його у своїй педагогічній діяльності

Аналогічна ситуація із уроками з використанням STEM-технології. Тобто на рівні прикладного застосування педагогічні працівники спираються переважно на перевірені методи викладання. Однак це не означає, що вони не хочуть застосовувати методи, які вважають ефективними (наприклад, метод комп'ютерної симуляції), але його впровадження неможливе через брак фінансування або потребує спеціальних знань.

Найменш уживаними формами і методами навчання

в оцінці безпосередніх учасників освітнього процесу – викладачів спеціальних дисциплін, майстрів виробничого навчання і здобувачів закладів професійної освіти – стали:

тренінг/
мінітренінг

метод «перевернутий
клас»

уроки з використанням
STEM-технології

Класифікація методів та засобів навчання, а також форм організації навчальної діяльності

Методи навчання залежно від суб'єкта освітньої діяльності поділяються на методи викладання (їх обирають педагоги) та методи вивчення (способи пізнання, які доступні для учнів/слухачів). Отже, метод навчання органічно охоплює і поєднує: навчальну роботу педагога (викладання, пояснення нового матеріалу, формування умінь, закріплення трудових навичок тощо) та організацію навчально-пізнавальної діяльності учня/слухача. З огляду на діалектичну єдність форми та змісту, у ДОСЛІДЖЕННІ вивчались не лише методи навчання, але й форми організації навчально-пізнавального процесу.

Використання навчальних матеріалів

Оцінюючи особливості використання навчальних матеріалів, було виявлено, що найпоширенішим є застосування

Для викладачів спецдисциплін:

 підручників

 презентацій

Для майстрів виробничого навчання:

 технологічних карт

 методичних рекомендацій

 натуральних макетів

 моделей

 стендів

Разом з тим і викладачі спеціальних дисциплін, і майстри виробничого навчання активно застосовували мобільні застосунки та відеоуроки.

Здобувачі освіти
під час навчання передусім
використовували:

 підручники

 мобільні застосунки

 методичні рекомендації

Результати досліджень дали змогу визначити **найефективніші засоби навчання для здобуття теоретичних знань та формування професійно-практичних умінь і навичок здобувачами освіти**. Ці питання були розглянуті з позиції і тих, хто вчить, – педагогів, і тих, хто вчиться, – учнів/слухачів професійної освіти. Показово, що згідно оцінки педагогів і здобувачів освіти **традиційні та цифрові засоби навчання є однаково ефективними**.

Усі цільові групи ДОСЛІДЖЕННЯ, зокрема методисти НМЦ ПТО, висловили думку, що **найзручнішим засобом розміщення навчальних матеріалів є цифрові освітні платформи**. Така оцінка свідчить про позитивну динаміку та суттєвий прогрес у цифровізації освітнього процесу в українській професійній освіті.

Проте:

- викладачі спецдисциплін переважно визначали **потребу в удосконаленні посібників і підручників**
- майстри виробничого навчання і здобувачі освіти визначали **потребу у відеоуроках**, які забезпечують наочність та послідовність виконання трудових прийомів

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ, які використовують у закладах професійної (професійно-технічної освіти) **можна розділити на три категорії:**

1 Традиційні освітні технології

Традиційна форма та методи навчання; фронтальне навчання (повідомлення матеріалу, закріплення, контроль)

2 Цифрові освітні технології

Онлайн-навчання на цифрових освітніх платформах

3 Цифровізовані традиційні освітні технології

Традиційне навчання з елементами електронних засобів навчання

Дослідники акцентують увагу на необхідності розвитку спеціалізованих цифрових освітніх платформ, які наповнені практичними матеріалами для будівельних професій, про що свідчить і запит педагогів та здобувачів освіти щодо необхідних матеріалів.

“ Ефективність методів навчання і навчальних матеріалів значною мірою залежить від кваліфікації та особистісних якостей, зокрема комунікаційних й м'яких навичок педагога. ”

На думку здобувачів освіти

Понад третина викладачів спецдисциплін та майстрів виробничого навчання підвищує свою кваліфікацію частіше, ніж раз на п'ять років. Більшість з них робить це вмотивовано та цілеспрямовано.

Під час підвищення кваліфікації педагогів увага зосереджена на:

вдосконаленні професійних умінь

впровадженні цифрових технологій в освітній процес

поліпшенні комунікаційних навичок для створення відеоконтенту

Кожен другий педагог вбачає користь від підвищення кваліфікації у набутті сучасних компетентностей за професією. Особливу увагу майстри виробничого навчання приділяють курсам підвищення кваліфікації, які сприяють подоланню психологічних бар'єрів для виходу зі звичного для них середовища класу до публічності через створення відео- та аудіонавчальних матеріалів та розміщення їх на загальнодоступних ресурсах. Все це вимагає значних зусиль від педагогів, які не будуть докладені без мотивації.

Мотивація і демотивація

Оцінюючи чинники мотивації та демотивації педагогічних працівників закладів профосвіти, було встановлено, що основні мотиви пов'язані із:

особистісним розвитком

можливістю передати свої знання та вміння молоді

офіційним працевлаштуванням

Чинниками, що демотивують педагогів працювати в профосвіті, є:

рівень заробітної плати

бюрократичність процедур

недостатня забезпеченість технічними засобами навчання для впровадження нових методів викладання

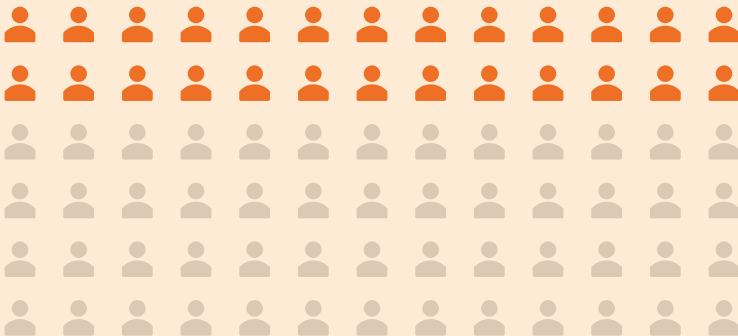
ДОСЛІДЖЕННЯ показало, що сучасні методи навчання потребують від педагогів розробки новітніх підручників, методичних матеріалів, отримання професійних навичок роботи з новітнім обладнанням, створення цифрових навчальних матеріалів. Крім того, більшість педагогів наголошує на власному авторстві навчальних матеріалів, проте лише третина опитаних педагогічних працівників має досвід публікації або розміщення власних навчальних розробок у відкритому доступі.

Проте дослідники рекомендують під час організації курсів підвищення кваліфікації ретельніше підходити до організації освітнього процесу, використовувати методики навчання дорослих.

Кожен другий із опитаних педагогів підтвердив, що проходив підвищення кваліфікації з набуття інформаційно-комунікативних та цифрових компетенцій

Лише третина з них змогла підтвердити застосування отриманих знань на практиці або принаймні назвати онлайн-ресурси, роботи з якими їх навчили.

Методологія дослідження

В основу методології якісних опитувань ДОСЛІДЖЕННЯ у формі глибинних інтерв'ю покладено метод напівструктурованого особистого інтерв'ю з використанням засобів телекомунікаційного зв'язку.

Цей метод польового маркетингового ДОСЛІДЖЕННЯ дав змогу отримати від респондентів розгорнуті і уточнені відповіді на запитання. Перебіг інтерв'ю дослідниці записували на аудіопристрій, декодували та розшифровували.

Тематика блоків запитань ДОСЛІДЖЕННЯ:

Методи навчання

Наявна ситуація та потреба в навчальних матеріалах

Ефективні методи навчання та навчальні матеріали

Підвищення кваліфікації педагогічними працівниками

Мотивація педагогічних працівників та здобувачів освіти

Місце м'яких навичок в освітньому процесі

Педагогічні працівники по-різному оцінюють рівень вмотивованості здобувачів освіти. На їхню думку, вмотивованість здобувачів залежить насамперед від вікових особливостей здобувачів, а також від терміну навчання в ЗП(ПТ)О.

Для здобувачів освіти

Найбільш значущими чинниками мотивації є:

- імідж професії
- наявність сучасної навчально-виробничої бази

Основним чинником демотивації є

імідж системи профосвіти

Згідно результатів ДОСЛІДЖЕННЯ, кожен третій здобувач мав неусвідомлений вибір щодо обрання професії, що, на думку респондентів, значно знижує мотивацію навчатись, призводить до неефективного використання часу молоддю, знижує ефективність функціонування системи профосвіти.

Виходом з такої ситуації є розвиток профорієнтації в школі та розробка нових форматів профорієнтації в національному масштабі із використанням сучасних методів інформування.

ДОСЛІДЖЕННЯ виявило складнощі та виклики в системі організації освітнього процесу в закладах профосвіти. Але авторки ДОСЛІДЖЕННЯ наголошують:

“ Національне опитування показало, що здобувачі, відповідаючи на запитання: «Яке твердження найкраще характеризує ваше ставлення до навчання в закладі професійної (професійно-технічної) освіти?», здебільшого обирали варіант «Мені подобається навчатися» та «Я задоволений/а вибором своєї професії».

Це, крім іншого, свідчить про позитивний вплив педагогів та інших співробітників на сприйняття здобувачами навчання в закладі професійної (професійно-технічної освіти).

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ
ПАРТНЕРСТВО
ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ В УКРАЇНІ

КОНТАКТИ

Публічно-приватне партнерство
для поліпшення професійної освіти в Україні

Проект EdUP

вул. Володимирська, 52/17

01030 Київ

Україна

ua_team@swisscontact.org

www.edup.org.ua

Swisscontact

Head office:

Hardturmstrasse 134

CH-8005 Zurich

info@swisscontact.org

www.swisscontact.org